

УДК 81-2

*В. І. Андрэенка,
курсант 1-га курса факультэта міліцыі
Магілёўскага інстытута МУС
Навуковы кіраўнік: В. А. Лукіна,
дацэнт кафедры
сацыяльна-гуманітарных дысцыплін
Магілёўскага інстытута МУС,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт*

ЗАПАЗЫЧАНЫЯ СЛОВЫ Ё БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ: ГІСТОРЫЯ І СУЧАСНАСЦЬ

Запазычаная лексіка — частка слоўніка любой мовы. У гэтым артыкуле мы разгледзім прычыны, па якіх запазычаныя словы з'яўляліся ў беларускай мове на працягу гісторыі яе існавання і ў сучасны момант.

Пранікненне іншамоўных слоў пачалося з польскай мовы ў другой палове XVI ст. Такая актывізацыя адбывалася з-за таго, што ў XVII ст. частка беларускіх зямель была ў залежнасці ад Рэчы Паспалітай. Вядома, што Польша мела вялікі ўплыў на Вялікае Княства Літоўскае ў складзе Рэчы Паспалітай. Асноўныя прыметы паланізмаў — пераход спалучэнняў *-ен (-эн), -ён (-он)* у *-енк*, напрыклад, *парэнчы, наконт, маёнтак*; спалучэнне *-дл*: *кудлаты*; спалучэнне *-лу* паміж зычнымі: *слуп, тлусты*; зычны [ц] на месцы [ч]: *цуд* (рус. *чудо*), *цудоўны* (рус. *чудесный*); суфікс *-унак*: *ратунак, падарунак, пацалунак* [1].

Запазычанні са славянскіх моў адбываліся па прычыне адзіных тэрыторый, гісторыі, традыцый, звычаяў і рэлігіі. Першая палова XVII ст. характарызуецца вялікай інтэнсіўнасцю перамяшчэння ўкраінскіх слоў; гэта з'ява тлумачыць з'яўленне такіх слоў, як *галушка, шкаляр, гапак* і інш. Тое ж адбывалася і з літоўскай мовы — прыкладна з VI–VII ст.: *клуня, пуня, свіран, жвір, кубел, пуня, рэзгіны, дойд* [1].

Самую вялікую групу па колькасці слоў складаюць запазычанні з рускай мовы (яшчэ з XX ст.). Адны словы ўзяты без змен марфемнай будовы: *аказань*; другія — са зменамі марфемнай будовы: *адсутнічань, плошча*; трэція створаны з беларускага моўнага матэрыялу на ўзор адпаведных рускіх слоў: *адказань* [1].

Запазычанне слоў у беларускай мове можна размеркаваць па сферах, дзе гэтымі мовамі карыстаюцца. Напрыклад, навуковымі мовамі лічацца лацінская і грэчаская.

Словы з лацінскай мовы ўжываюць у розных кранаіх. Калі наша краіна ўваходзіла ў склад Вялікага Княства Літоўскага, лацінскай мовай карысталіся

ў справаводстве. Праз нейкі час пад уплывам Польшчы Вялікае Княства Літоўскае пачало карыстацца лацінскай мовай для выдання заканадаўчых актаў.

Запазычанне з грэчаскай мовы адбывалася ў розных напрамках, напрыклад у навуцы і рэлігіі, побыце, ствараліся найменні раслін і жывёл (XIV–XV стст.): *аладкі, агурок, камедыя, парус, карабель, акіян, маналог, манархія, тэатр, філасофія* [1]. З французскай мовы запазычанні прыйшлі дзякуючы грамадска-палітычным адносінам (XVIII ст.): *марш, тарыф, аташэ, вуаль, вадэвіль, кіно, таксі, тратуар* [1]. Запазычанні з нямецкай мовы звязаныя з ваеннай акупацыяй на тэрыторыі Беларусі (XII–XIII стст.): *грунт, фунт, ліхтар, гандаль, кухня, куфель, рахунак, шпіталь, шпik, дрот, друк* [1], з галандскай мовы — з частымі марскімі паходамі і гандлёвымі адносінамі на сушы і на вадзе (з XX ст.): *ватэрпас, гавань, матрос, лоцман, иллюка*. Запазычанні з іспанскай мовы ішлі праз запазычанні з французскай мовы, і запазычылася нязначная колькасць слоў, якія былі звязаныя з побытам, найменнем раслін, жывёл або прысмакаў (XX ст.): *кастаньеты, каньён, кафетэрыі*. Запазычанне з італьянскай мовы звязана з духоўнай сферай — музыкай і мастацтвам (XVIII ст.): *канцэрт, лютня, піяніна*. Запазычанні з цюркскіх моў — з XIV–XVII стст.: *ізом, баклажан, барабан, кінжал, каравул, алмаз, аршын, атаман, курган, туман, чабан* [1].

Адсутнасць у роднай мове слоў для абазначэння новага паняцця або прадмета, тэндэнцыя да выкарыстання запазычаных словаў для наймення апісальнага зваротка, аўтарытэтнасць мовы-крыніцы, ваенныя падзеі паміж краінамі, міжнародныя дагаворы і шмат іншых палітычных аспектаў таксама паўплывалі на з’яву запазычання слоў.

Запазычанне слоў дазваляе называць па-іншаму старыя словы, спрыяе павышэнню культуры мовы і ўтварэнню новых тэрмінаў і выразаў. Выкарыстанне запазычаных слоў мы можам бачыць ва ўсіх сферах жыццядзейнасці людзей, такіх як побыт, навука, эканоміка, спорт, мастацтва, адукацыя і іншыя. Запазычнасць узбагачае нашу мову.

У наш час запазычанне слоў працягваецца, таму што адкрыты свет, шмат людзей працуюць у іншых краінах, развіваюцца культурныя і іншыя сувязі. Мова — гэта сацыяльная з’ява, якая адлюстроўвае змяненні ў грамадстве. Гледзячы на развіццё беларускай мовы, мы можам казаць, як развіваецца Рэспубліка Беларусь. На дадзены момант эпоха каранавіруса заканчваецца, але яна ўнесла вялікі ўклад у запазычанне іншамоўных слоў.

1. Гід па Беларусі [Электронны рэсурс] // Гісторыя станаўлення афіцыйнай мовы Беларусі. URL: <http://www.vetliva.by> (дата звароту: 21.03.2022). [Перайці к источнику](#) [Вернуцца к статье](#)